

*Запотічна Р. А.,**кандидат економічних наук,**старший викладач кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення
Львівського державного університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗОВИХ ДІЄСЛІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ В ЕКОНОМІЧНИХ НАУКОВИХ ТЕКСТАХ

Анотація. У статті зроблено спробу поглибити теоретичні основи вивчення англійських фразових дієслів, а також практичних проблем перекладу наукових текстів економічного спрямування. Із цією метою проаналізовано наукові статті, присвячені темі впливу кредитної діяльності транснаціональних банків на економіку країн Центральної і Східної Європи, щодо використання в них фразових дієслів. Вибір теми та мети дослідження зумовлений насамперед тим, що фразові дієслова, які трапляються у професійній лексиці економістів, ще не отримали належної уваги в роботах дослідників. Встановлено, що фразові дієслова активно використовуються не лише в розмовній мові, а й у текстах наукового стилю, зокрема в економічних статтях, та дають змогу більш виразно передати картину економічної дійсності. Основна увага дослідження зосереджена на вивченні способів і методів перекладу фразових дієслів, які функціонують у професійній лексиці та, потрапляючи в економічну сферу, набувають конкретного смислового значення й підпадають під вплив особливостей наукового тексту економічного спрямування. Наведено приклади перекладу фразових дієслів, які найчастіше трапляються в наукових роботах, присвячених темі впливу кредитної діяльності транснаціональних банків на економіку країн Центральної і Східної Європи, а саме: «to deal with», «to bail out», «to slow down». Встановлено ключові особливості використання англійських фразових дієслів у наукових текстах економічного спрямування. Зроблено висновок про те, що фразові дієслова варто перекладати не дослівно, а відповідно до контексту, що своєю чергою підтверджує той факт, що фразові дієслова змінюють значення залежно від дискурсу, у якому вони вживаються. Вказано на необхідність постійного оновлення економічних фразеологічних словників із метою підвищення якості професійної міжкультурної комунікації.

Ключові слова: фразові дієслова, переклад, наукові тексти економічного спрямування.

Постановка проблеми. Особливий інтерес для сучасного перекладознавства становить дослідження прийомів і способів перекладу наукових текстів економічного спрямування, актуалізований постійним зростанням обсягу інформації та розвитком комунікації в економічній сфері. Варто зазначити, що наукові тексти економічного спрямування англійською мовою мають свої лексичні й синтаксичні особливості, що зумовлюють їх відмінність від аналогічних текстів українською мовою, тому переклад і розуміння такого виду текстів викликає певні труднощі. Ці труднощі пов'язані, зокрема, з високою частотою вживання в зазначених текстах фразових дієслів. Якщо раніше фразові дієслова використовувалися, як

правило, у розмовній мові та значно рідше вживалися в текстах офіційно-ділового й наукового стилів, то зі збільшенням чисельності фразових дієслів вони дедалі частіше застосовуються в інших сферах, зокрема в юридичних та економічних документах і статтях. Вищезазначене свідчить про те, що фразові дієслова виконують важливу лексичну функцію завдяки більшій стислості й водночас більшій виразності.

Актуальність дослідження зумовлена недостатнім вивченням питання перекладу фразових дієслів в економічних наукових статтях та підвищенням інтересу до нього серед перекладачів і мовознавців.

Об'єкт дослідження становлять англійські фразові дієслова в наукових текстах економічного спрямування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу нашого дослідження становили дві групи наукових праць. Перша з них присвячена теоретичним і практичним проблемам перекладу текстів економічного спрямування. Її представляють наукові напрацювання таких авторів, як О. Кобзар (яка дає визначення економічного перекладу як окремого виду перекладацької діяльності, основною метою якої є адекватне відтворення змісту тексту з урахуванням відмінностей в економічних реаліях і терміносистемах різних країн) [1], М. Бережна (яка вивчає способи перекладу стилістичних засобів у статтях з економіки) [2], Г. Харламова (чиї наукові розвідки присвячені розгляду англійського економічного тексту в синтаксичному аспекті) [3], О. Сніговська та Н. Тимошук (які досліджують можливі варіанти перекладу багатокomпонентних термінів і труднощів, пов'язаних з еквівалентною передачею значення економіко-фінансових термінів) [4; 5], Д. Фурт та Л. Савицька (чиї дослідження стосуються особливостей перекладу англійських економічних текстів українською мовою, а також характерних рис англійських наукових статей економічного спрямування) [6; 7].

Друга група наукових праць присвячена дослідженню особливостей функціонування фразових дієслів в англійській мові та представлена працями низки українських науковців. Так, Н. Дідо здійснює систематизацію ознак та складових частин фразових дієслів [8]; І. Зозуля вивчає критерії класифікації фразових дієслів у сучасній англійській мові; О. Янчук та О. Залужна проводять комплексний аналіз лінгвістичного статусу фразових дієслів у сучасній парадигмі англійської мови [10]; О. Воробйова здійснює компаративний аналіз семантики англійських фразових та українських префіксальних дієслів [11]; Т. Ніколаєва обґрунтовує проблемні питання вживання фразових дієслів в англійській мові, а також

пропонує класифікацію фразових дієслів на неперехідні й нерозділові [12].

Незважаючи на наявність значної кількості наукових досліджень, присвячених загальним проблемам перекладу текстів економічного спрямування, а також прийомам і способам перекладу фразових дієслів, не досить вивченими залишаються особливості використання та стратегії перекладу англійських фразових дієслів у наукових текстах економічного спрямування та фразові дієслова, що відображають фінансово-економічні реалії.

Мета статті – поглибити теоретичні основи вивчення та розглянути деякі аспекти перекладу англійських фразових дієслів у наукових текстах економічного спрямування.

Практична значущість результатів дослідження полягає в тому, що представлений матеріал може бути використаний здобувачами вищої освіти економічних спеціальностей на заняттях з англійської мови та всіма, хто використовує англійську мову у практичній діяльності в галузі економіки.

Виклад основного матеріалу. Для відбору матеріалу дослідження був використаний метод суцільної вибірки (обрані статті, присвячені темі впливу кредитної діяльності транснаціональних банків на економіку країн Центральної та Східної Європи).

На нашу думку, на особливу увагу заслуговують фразові дієслова, які застосовуються в усіх стилях і реалізують у них свої словникові значення, проте набувають нових значень у текстах економічного спрямування. Наприклад, фразове дієслово «*to deal with*» у загальноживаній лексиці має значення «мати справу із чимось», «прийняти або спробувати прийняти щось», «стосуватися чогось», натомість у мові економічних текстів воно може набувати значення «робити щось, щоб вирішити проблему».

Так, у статті «*Financial and Economic Crisis in Eastern Europe*» автор пише: «Thus, the key assumption of comparative advantage trade models and theories fell away: even if high technology exports have been growing in developing countries, this does not mean that we *deal with* similarly dynamic sectors with significant increasing returns» [13, с. 10]. Це речення перекладаємо так: «Таким чином, ми відкидаємо ключове припущення про порівняльні переваги торгових моделей і теорій: навіть якщо експорт високих технологій зростає у країнах, що розвиваються, це не означає, що ми *маємо справу* зі схожими динамічними секторами з високою прибутковістю».

Ще один приклад використання фразового дієслова «*to deal with*» бачимо у статті «*The impact of the global economic and financial crisis on Central, Eastern and South-Eastern Europe: a stock-taking exercise*»: «In fact, in light of the inefficiencies and distortions characterising CESEE banking markets during the early/mid-1990s and the increasing fiscal constraints on *dealing with* troubled banks, the need for a more radical reform approach became evident in all CESEE countries by the end-1990s» [14, с. 13]. Представлене речення можна перекласти так: «Насправді в умовах неефективних управлінських рішень та фінансових диспропорцій, характерних для банківських ринків країн Центральної і Східної Європи на початку та в середині 1990-х років, та зростаючі фіскальні обмеження, з якими зіштовхнулися уряди у процесі *вирішення проблем* у роботі з банками, необхідність більш радикального підходу до реформ стала очевидною в усіх країнах групи до кінця 1990-х років».

У статті «*The Credit Boom in the EU New Member States: Bad Luck or Bad Policies?*» автор пише: «Countries with floating exchange rates had an easier time *dealing with* large capital inflows than countries with fixed or heavily managed exchange rates» [15, с. 33]. У перекладі це речення матиме такий вигляд: «Країнам із режимом плаваючого валютного курсу простіше *вирішувати проблеми*, пов'язані зі значним припливом капіталу, ніж країнам із режимом фіксованого або керованого валютного курсу».

У представлених реченнях із наведених вище статей фразове дієслово «*to deal with*» має різні значення. У першій статті воно набуває значення «мати справу із чимось». У другій і третій статті значення дієслова змінюється на «робити щось, щоб вирішити проблему». Варто зазначити, що такі зміни в перекладі фразового дієслова безпосередньо залежать від значення, яке в нього вкладав автор, а також від ситуації, у якій воно використовується.

Фразове дієслово «*to bail out*» у загальноживаній лексиці має значення «черпати воду із човна або корабля», «стрибати з парашутом», «визволяти з біди», а в мові економічних текстів може набувати значення «забезпечити капіталом установу з фінансовими труднощами».

Наведемо приклад зі статті «*Foreign banks and the Vienna Initiative: turning sinners into saints*». У ній автор пише: «The authorities were wary not to substitute commercial funding with public sector money; the goal was to keep commercial banks “bailed in” rather than *bailed out*» [16, с. 9]. Українською мовою речення матиме такий вигляд: «Уряд намагався не замішувати приватне фінансування державним; мета полягала в тому, щоб комерційні банки самі *забезпечували капіталом установи з фінансовими труднощами*, а не зверталися по допомогу».

Наведемо приклад використання фразового дієслова «*to bail out*» зі статті «*Euro area bank bailout policies after the global financial crisis sowed seeds of the next crisis*»: «During the 2008–2009 global financial crisis, European governments bailed out a large number of banks that were severely affected by the crisis» [17]. Це речення можна перекласти так: «Під час світової фінансової кризи 2008–2009 років уряди європейських країн *забезпечили капіталом велику кількість банків*, які сильно постраждали від кризи».

Ще один приклад використання фразового дієслова «*to bail out*» знаходимо у статті «*Central eastern Europe five years after enlargement: in full grip of the crisis*»: «Eastern borrowers must repay \$400bn in debt owed to western banks during 2009. Western headquarters (themselves in trouble) were reluctant *to bail out* their eastern affiliates» [18, с. 27]. Українською мовою цей фрагмент матиме такий вигляд: «Позичальники з країн Східної Європи повинні погасити борг у розмір 400 мільярдів доларів перед західними банками протягом 2009 року. Західні банки (самі маючи фінансові труднощі) не змогли *надати фінансову підтримку своїм східним філіям*».

У наукових статтях, у яких досліджуються економічні процеси в періоди економічного спаду та кризи, часто використовується фразове дієслово «*to slow down*», яке перекладається як «сповільнитися». Іменник «slowdown» у текстах економічного спрямування набуває значення «спад економічної активності». У публікації «*Central, Eastern and Southeastern Europe – Regional Economic Issues*» речення з фразовим дієсловом «*to slow down*» – «Credit growth of foreign banks exceeded that of domestic banks before the 2008/09 crisis but *slowed down*

more thereafter, reflecting above all the tightening in parent banks' funding conditions» [19, с. 24] – можна перекласти так: «До початку кризи 2008–2009 років іноземні банки надавали кредити у значно більшому обсязі, ніж вітчизняні банки, але в подальшому темпи зростання обсягів кредитів, наданих іноземними банками, *сповільнилися*, що відображає насамперед обмеження щодо фінансування материнськими банками своїх іноземних підрозділів».

Висновки. На основі матеріалів наукових англомовних статей на тему впливу кредитної діяльності транснаціональних банків на економіку країн Центральної та Східної Європи ми проаналізували фразові дієслова, які найчастіше трапляються в таких текстах, і дослідили прийоми та способи їх перекладу. Унаслідок аналізу наукових статей за вказаною темою можна констатувати, що найчастіше в них використовуються фразові дієслова «to deal with», «to bail out», «to slow down». Також встановлено ключові особливості використання англійських фразових дієслів у наукових текстах економічного спрямування, зокрема:

– усі складові компоненти фразових дієслів необхідно розглядати та інтерпретувати як єдине семантичне ціле;

– використання фразових дієслів у мові економістів сприяє економії мовної енергії;

– функціонування фразових дієслів в економічних текстах пов'язане з їхньою здатністю набувати нових та змінювати вже наявні лексичні значення для їх поширення на нові економічні поняття і явища;

– використання прийомів і способів перекладу англійських фразових дієслів залежить від контексту та передбачає творчий підхід до цього перекладу.

У зв'язку з високою частотою вживання фразових дієслів та розширенням сфери їх використання, зокрема, у наукових текстах економічного спрямування вважаємо, що постійне оновлення економічних фразеологічних словників зможе підвищити якість професійної міжкультурної комунікації.

Література:

- Кобзар О. Основи економічного перекладу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Перекладознавство та міжкультурна комунікація»*. 2016. Вип. 1. С. 7–10.
- Бережна М. Переклад стилістичних засобів у статтях з економіки. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2019. № 43. Т. 5. С. 8–12.
- Харламова Г. Синтаксичні особливості перекладу текстів англомовного економічного дискурсу. *Нова філологія*. 2011. № 45. С. 244–249.
- Сніговська О. Особливості перекладу англійських і новогрецьких економічних багатокомпонентних термінів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2016. Вип. 61. С. 329–332.
- Тимошук Н. Переклад англійських економічних термінів українською мовою. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія «Філологічні науки»*. 2018. Вип. XV. С. 108–113.
- Фурт Д. Переклад економічної термінології з англійської мови українською: лексико-семантичний аспект. *Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології*. 2019. Вип. 8. Ч. 2. С. 28–33.
- Савицька Л. Особливості перекладу англійських економічних термінів українською мовою. *Лінгвістичні дослідження: збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди*. 2013. Вип. 35. С. 252–257.
- Дідо Н. До питання вивчення фразових дієслів в англійській мові. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2016. Вип. 14. С. 34–39.
- Зозуля І. Критерії розмежування фразових і основних дієслів у сучасній англійській мові. *Вісник Донецького національного університету. Серія Б «Гуманітарні науки»*. 2015. № 1–2. С. 116–120.
- Янчук О., Залужна О. Статус фразових дієслів у сучасній лінгвістичній парадигмі англійської мови. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2021. Вип. 13. Т. 1. С. 197–200.
- Воробійова О. Семантика англійських фразових і українських префіксальних дієслів: зіставний аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2019. Вип. 38. Т. 1. С. 108–112.
- Ніколаєва Т. Особливості вживання фразових дієслів в англійській мові. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2018. Вип. 16. С. 110–117.
- Kattel R. Financial and Economic Crisis in Eastern Europe. *Journal of Post Keynesian Economics*. 2010. URL: https://www.researchgate.net/publication/227454660_Financial_and_economic_crisis_in_Eastern_Europe.
- Sándor G., Reiner M. The impact of the global economic and financial crisis on central, eastern and south-eastern Europe: a stock-taking exercise. *ECB Occasional Paper*. 2010. № 114. URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/154567/1/ecbop114.pdf>.
- Bakker B.B., Gulde A-M. The Credit Boom in the EU New Member States: Bad Luck or Bad Policies? *IMF Working Paper*. 2010. № 10/130. URL: https://www.researchgate.net/publication/46433382_The_Credit_Boom_in_the_EU_New_Member_States_Bad_Luck_or_Bad_Policies.
- Pivovarsky A., Loukoianova E., De Haas R., Korniyenko Ye. Foreign banks and the Vienna Initiative: turning sinners into saint. *EBRD Working Paper*. 2012. № 12(117). URL: https://www.researchgate.net/publication/254424158_Foreign_Banks_and_the_Vienna_Initiative_Turning_Sinners_Into_Saints.
- Acharya V., Borchert L., Jager M., Steffen S. Euro area bank bailout policies after the global financial crisis sowed seeds of the next crisis. *VoxEU and CERP*. 2020. URL: <https://voxeu.org/article/euro-area-bank-bailout-policies-after-global-financial-crisis-sowed-seeds-next-crisis>.
- Galgóczi B. Central eastern Europe five years after enlargement: in full grip of the crisis. *SEER*. 2009. URL: https://www.researchgate.net/publication/242547822_Central_eastern_Europe_five_years_after_enlargement_in_full_grip_of_the_crisis.
- Central, Eastern and Southeastern Europe – Regional Economic Issue. *IMF Regional Economic Issues*. 2013. 46 p.

Zapotichna R. Peculiarities of English phrasal verbs translation into Ukrainian in scientific and economic texts

Summary. The following article is aimed at deepening the theoretical foundations of the study of English phrasal verbs, as well as practical problems of translation of scientific and economic texts. To this end, peculiarities of English phrasal verbs translation in scientific articles on the impact of multinational banks' lending activities on the economy of Central and Eastern European countries have been analyzed. The choice of the topic and purpose of the study is primarily due to the fact that phrasal verbs in the professional vocabulary of economists have not yet received enough attention in scientific literature. It has been determined that phrasal verbs are actively used not only in colloquial language, but also in scientific texts, in particular in economic articles, and allow to convey a clearer picture of economic reality. The article is focused on the study of methods and techniques of translation of those phrasal verbs, which function in professional vocabulary and in the economic

sphere acquire a specific meaning. Examples of translation of phrasal verbs, which are most common in scientific articles on the impact of multinational banks' lending activities on the economy of Central and Eastern Europe, namely: "to deal with", "to bail out", and "to slow down", are provided. The key features of the use of English phrasal verbs in scientific and economic texts have been determined. It has been concluded that phrasal verbs should not be translated literally, but in

accordance with the context, which in turn confirms the fact that phrasal verbs change their lexical meaning depending on the discourse in which they are used. The need for constant updating of economic phraseological dictionaries in order to improve the quality of professional intercultural communication has been pointed out.

Key words: phrasal verbs, translation, scientific and economic texts.